

Alenka Juvan

TAKRAT IN TUDI TOKRAT JE BILO TAKO

Poletno sonce se je že zgodaj počasi, nežno, plaho in toplo lotilo starih sten, nekdanjih hrapavih in belih od apnovega ometa, in iz ure v uro bolj vroče legalo na poševno kamnito streho, ležečo nad kletnimi stopnicami, na malo okno s še manjšimi stekli, na široko razgrnjen vrt pod temno modrim nebom. Na drugi strani hiše, kjer si po ozki stezi lahko smuknil na trg, se je ščemeča svetloba prikradla skozi navpično režo med okenskimi zavesami in prebudila punčko. Odprla je oči, se zvedavo ozrla po ljubem prostoru iz široke dedove postelje, v kateri je bila tako varna. Še marsikdaj v življenju se je skrila v ta spomin pred bogve čim vse, saj pravzaprav še sama ni vedno dobro vedela; najbrž pred svetom. Izba je postajala vse bolj bela. Še pred nekaj trenutki temne brezoblične gmote so se spremenile v Kristusovo sliko nad njenim vzglavjem, vitko leseno omarico z ozkim predalom, babičino posteljo ob sosednji steni in velik vojaški kovček tik ob vratih. Ta so peljala v lopo in skozi se lahko prišel v dišečo smolnato črno kuhinjo, kjer je babica Ana v kotlu kuhala sladko rumeno korenje in krompir za prašiče.

Cokli sta se enakomerno dotikali tal, se spet zlepili s podplatom, šlip, šlap, je donelo še pred prvimi obris zarje. Med dremotnim poslavljanjem sanj in prvim tipanjem za stvarnostjo se je je včasih polastila zoprna misel, ki je silila na dan, vendar je vedela, da je ne bo izrekla. Predolgo je že čakala za njenimi trdno stisnjenimi ustnicami. Tako je bilo tudi, ko je odrasla in jo je pozabljeni zvok babičinih cokol kdaj pa kdaj prijetno prebudil. Odprla je oči in skoraj bi ji ušlo: kako lahko vstaneš tako zgodaj zjutraj in po kaj si šla že desetkrat v kamro, babica, ko je prepoznala mamino ritmično premikajočo se senco. Smešno se ji je kar naenkrat zazdelo vse skupaj. Obe z babico sta ljubili tiste polmračne in samotne ure, nabiranje drobnih predmetov, opravkov po vsej hiši z ropotajoče ponavljajočim se korakom. Pramenasto širjenje sončnih žarkov je punčko spodbudilo, da se je skobacala iz dišečih platnenih rjuh in presenetila babico, mrmrajočo vase neko davno melodijo, pri kuhanju bele kave. »Si že pokonci?« je imela navado reči, »saj se je komaj zdanilo«, čeprav je že dobro čutila toploto jutranjega sonca na bosih nogah, ki so ji ku-

kale izpod dolge spominčasto modre spalne srajce. Neroдно se je prestopala in spraševala, kje je ded. Pogrešala je dišečo vročo soparo čaja iz njegove skodelice. Ni mogla verjeti, da ji je ušel na razpotegnjene travnike ob mrzli in v hudih nalivih divje deroči Savinji. Zlezla je na klop za grobo tesano kmečko mizo in babica ji je v lončeno skodelo nalila toplo temno rjavo tekočino. Dolila si je še mleka in požirala, kar je bilo mogoče hitro. »Kaj si ne boš nadrobila kruha v kavo?« jo je začudeno gledala babica. »Ne, ne, nisem lačna, pa ded me gotovo že čaka,« je hitela. Zajtrk brez deda in njegovih domislic, le od kod mu toliko štorij, je razmišljala pozneje, ko ga že davno ni bilo več, sploh ni imel nobenega okusa. »Babica greeem,« ji je še zavpila med grede v zelenjavnem vrtnu in se pognala po ozki stezi med hišami. Bolj slutila kot slišala je za seboj še tisti babičin »pa kmalu pridita«, in že se je spuščala navzdol po belih, belih stopnicah, vklesanih v breg. Še vedno so tako bele v njenem spominu, da si ne upa več iti tja in videti, kakšne so v resnici.

Sonce je strmo raslo k opoldanski nebesni sredini in se ogledovalo v sijoči kovini dedove kose. Tiho, kot drobcena poljska miš, sem čakala nedaleč stran na pravi trenutek, da ga prestrašim; tako z rjoventjem, kot je včasih on mene, ko sem bila še majhno dekletce. »Uaaau,« sem zatulila. »A, a, a, ti si že prišla moja dečla,« se je na hitro obrnil s tresočim se glasom, toda še leta zatem sem premišljevala, ali se je resnično prestrašil ali pa mi je le hotel napraviti veselje. Potem sem s košatih ribezovih grmičkov trgala svetlo rdeče jagode, se pačila, da imajo kisel okus letos, in ded me ni prenehal hvaliti, kako pridna da sem, ko sem pokošeno travo odnašala na kupe. Prišla je stara Češpovka, dedova svakinja. »Ja, Tinče, tebi pa ne gre slabo danes, ko imaš pomoč.« »Ne, ne,« se je veselo smejal ded in segel za oslo, da bi nabrusil rezilo ter si hkrati oddahnil. »Bi posodil dečlo malo meni za nekaj časa,« se je spet oglasila stara ženica. »Bi, če sama hoče. Kar z njo se zmeni,« me, kot ponavadi, ni hotel v ničesar siliti. »Veš,« se je takrat res obrnila k meni, »pobrala bi zgodnja jabolka v sadovnjaku. No, saj ne bo zastonj, se bova že zmenili za kakšen dinar.« Zdelo se mi je imenitno, da bom tudi jaz kaj zaslužila, in seveda sem bila takoj zato.

Sadovnjak se je vlekel na drugi strani velike domačije in lahko je gledala dol k reki ter razmišljala, kako lepo bi bilo, če bi se še vedno vozili po njej s splavi kot včasih flosarji. Tudi njen ded je bil med njimi. Pripovedoval ji je, kako so nekdaj tako prevažali in prodajali les, daleč do Beograda ali pa še celo dlje, je brž dodal, ko ga je poslušala s široko odprtimi usti. Še zadnjo košaro je odnesla v že pripravljene gajbe pred hišo, potem pa sedla pod debelo jablano, da počaka staro Češpovko. »O, si že končala,« je ta počasi pripihala do nje po ozki stezi. »Pridi, bova poravnali račun,« je rekla in ji v pest stisnila en sam, samcat dinar. Še vedno ji leži v duši velik kamen, toda dedu, ko jo je na poti domov spraševal, zakaj je tako tiha, o krivici, ki se ji je

zgodila, ni povedala. Saj drugače je bil njenega klepetanja in smeha poln vsak korak, ki sta ga naredila, hiteč proti domu.

»Ravno prav sta prišla,« naju je babica v belem predpasniku pozdravljala s hišnega praga. Taka mi je bila najbolj všeč, še posebej takrat, kadar je mesila testo za tiste slastne buhtlje z marmelado. Poleti smo ob sončnih dnevih vedno jedli zunaj. Iz lončene sklede so zadišale murke. Ded pa je napletal takšne, da se je celo miza na vegastih nogah tresla od mojega veselja. »Pusti jo vendar, da vsaj pojé,« naju je mirila babica. Za nekaj časa je res pomagalo, toda že čez kratko mi je le pomežiknil in spet me je hotelo kar raznesti od smeha. Po kosilu jo je ded mahnil k Petrinu na en glaž in moško popoldansko modrovanje, jaz pa k sosedovi Minki, s katero sva v vročih popoldnevih najrajši zlezli na gladko sivo kletno ploščo.

Sonce z neba je risalo čudovite maroge po najinem stanovanju, kjer sva z neizmerno skrbjo vzgajali svoji punčki: ju tolažili, jima kuhali in mrmrali blage melodije, da bi hitreje zaspali, ko sva jih polagali v zibko. »Hej, vedve, se gresta z menoj kopat v Ljubnico?« naju pride spraševat Minkina sestra Ivanka. »Ne, kje pa imava čas,« jo resno gledava in kaže na punčki v zibkah in kup krpic, perila po najino, ki ga morava še oprati. »Joj, sta otročji, pa nič,« jezno odide Ivanka, midve pa spet zapreva nevidna vrata najinega razkošnega stanovanja pod neskončnim nebeškim obokom.

Nista slišali babice, ki jo je menda že tretjič poklicala s kuhinjskega okna, mimo katerega je včasih priromal star bradat mož. Bala se ga je, saj je verjela, da z divjim pogledom res lovi nesramne otroke in jih nalaga v koš na svojem upognjenem hrbtu. »Po deda bo treba, večerja bo že kmalu kuhana, njega pa še vedno ni od nikoder,« ji je naročala. Kar s punčko pod pazduho jo je ubrala mimo čevljarjeve raztrgane bajte, da bi bila hitrejša. Babice res ni hotela še bolj razjeziti. Pri Marijini kapeli ob glavni cesti je srečala na sprehodu sosedo, starega gospoda Razbornika, in kar mimogrede jo je povabil, naj se kaj oglasi. »Bom, bom. Jutri,« mu je odgovarjala. »Zdaj moram k Petrinu po deda.«

V gostilni so možje sedeli ob štefanu vina pri mizi v kotu, se menili o letini, smrtih, flosarstvu in se me silno razveselili, ko so me zagledali na vratih. Zrinila sem se v dedovo naročje, pila limonado in požirala grozne zgodbe, ki so jih stari flosarji nekdam doživeli na svojih potovanjih po rekah. Pozabila sem na babico in njeno naročilo ter jim jezno odgovarjala: »da jaz se pa že ne bom nikoli poročila, edino mogoče z dedom«, ko so me dražili, če že imam fanta. »Joj, ded, domov morava. Babica naju čaka z večerjo,« sem se nenadoma spomnila. »No, pa pojdiva,« je dejal, me prijel za roko in stopil z dolgim korakom, da sem ga komaj dohajala.

Vstopila sva previdno, kolikor se je le dalo, saj so vrata na zarjavelih tečajih tako nesramno izdajala pozne prišleke. Ded je prižgal luč in rumena

svetloba je pokazala na majhno kuhinjo z vzdano leseno kredenco in obloženimi policami na steni nad štedilnikom. Na njem naju je čakal pokrit lonec goste zelenjavne juhe, na mizi pa krožnika in žlici. Pogrela sva juho in potem pridno zajemala. Brez besed. Vedela sem, da nama je babica zamudo hudo zamerila in se spet zaprla v kamro na drugem koncu hiše, v svoj svet s porumenelimi fotografijami in le njej ljubimi predmeti. Vse bolj pogosto, odkar ji je umrla njena najmlajša hči, je tudi ob najmanjših težavah preprosto izginila in se prikazala bleda in čudaško razpoložena šele naslednji dan. »Pridi, greva še malo posedet na vrt,« je ded presekala že skoraj morečo tišino.

Sedla sta na klop, naslonjeno na skorjasto orehovo deblo, za visokim dimnikom je izginjal rdeč rob v črnkasto platno, razvlečeno od enega konca do drugega. Tesno se je stisnila k njemu: le hip je manjkala, da bi mu rekla, naj vendar gre k babici in jo vpraša, čemu se pravzaprav jezi nanju, saj sta samo zamudila večerjo. Ali pa ji pove nekaj krepkih. Ničesar mu ni rekla in ni ga razumela. Nikoli, niti pozneje, ko se ji je zdelo, da je že marsikaj vsaj zasluhila. In nekoč, dolgo, dolgo po dedovi smrti, se ji je odstrlo z mislijo pastora iz kanadske filmske sage: kljub temu da jih ne razumemo popolnoma, jih lahko popolnoma ljubimo. Takrat in tudi tokrat je bilo tako. O tem je razmišljala, ko je z njim v poznem večeru božala nagrobni kamen na dedovem grobu in se tako strašno bala, da bo veter ugasnil nežni plamen tanke rdeče voščenske, ki sta jo prižgala, še preden bosta stopila za debele zidove osamelega vaškega pokopališča.